

Specerijen terug in Peperhuis

Boekhouden als poëzie

Op 19 april opende oud-minister van Economische Zaken dr J.E. Andriessen de levendige tentoonstelling *De Peperzolder*. Directeur Arnout Weeda van het Zuiderzeemuseum introduceerde de tentoonstelling voor het grote aantal belangstellenden dat bij de opening aanwezig was. Daarbij trok hij parallellen met de actualiteit.

mijlpaal: de heropening van het Peperhuis als pakhuis van de VOC. Want met twee schepen in de vaart ontstaat er natuurlijk behoefte aan opslagruimte. Die kunt u straks boven bezoeken. Voor de veiling bent u helaas te laat: alles is al verkocht. Maar het ligt er nog

Dat u straks naar boven mag, is overigens een novum voor de VOC. Vroeger was dat ten strengste verboden. Er is dus wel wát veranderd. En dat is geen toeval. Dat heeft alles te maken met het nieuwe doel van de Stichting VOC-Kamer Hoorn-Enkhuizen. Die is er niet

op uit om bedrijven als Catz International concurrentie aan te doen in de specerijenhandel. Met de herleving van de VOC, van Enkhuizen tot Middelburg, wordt iets anders beoogd. En vooral gestimuleerd. Waarom doet het Zuiderzeemuseum daaraan mee? Niet alleen omdat wij toevallig in dit pakhuis zijn opgericht. En zeker ook niet alleen om het toerisme te stimuleren. Voor ons, als modern museum, staat voorop dat wij uit ons gezamenlijk verleden iets kunnen leren voor onze toekomst. Niet door u, onze bezoekers, lastig te vallen met ingewikkelde

verhandelingen over complexe historische processen. Die zijn er al genoeg. Maar door de mensen achter de geschiedenis in beeld te brengen. Met hun boodschap voor ons. Kortom: een museum voor mensen over mensen.

In het geval van de VOC zijn er vele dwarsverbanden mogelijk. De laatste decennia is Nederland in hoog tempo veranderd in een multiculturele samen-

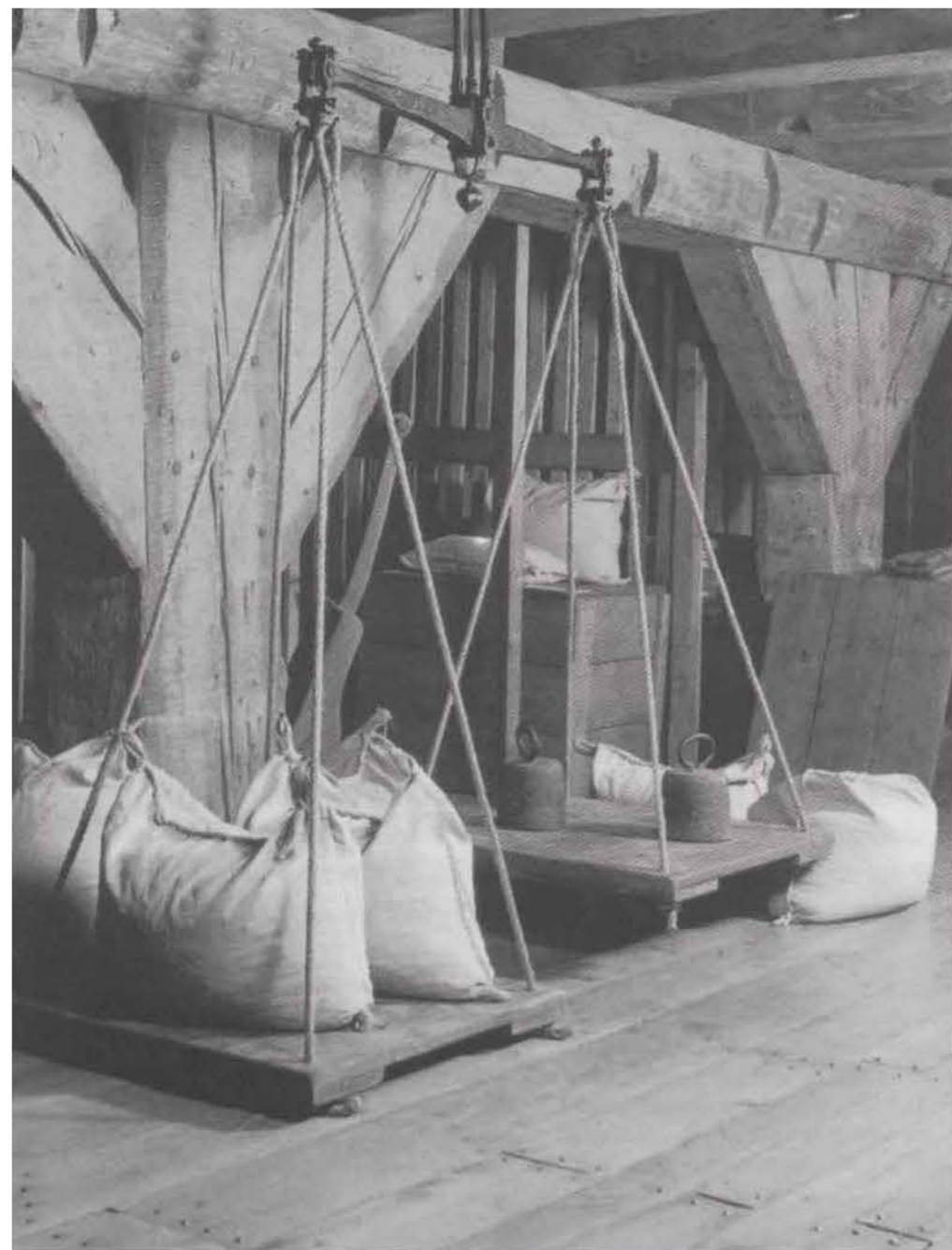
Opening Peperzolder

wel, en misschien ruikt u het al: peper, kaneel, kruidnagelen, foelie, nootmuskaat en thee, maar ook zijden stoffen en Chinees porselein. Alles nog in grote partijen. Onze nieuwe garbuleur is druk doende met het sorteren en verpakken. Na twee eeuwen herleeft het Peperhuis in oude glorie. Of: waant u zich in het midden van de 18e eeuw!

Het gaat goed met de Verenigde Oostindische Compagnie. Stap voor stap staat onze oudste multinational op uit het graf. Helemaal uniek is dat niet. DAF is het ook gelukt, Fokker helaas nog niet. Uniek is wél dat de geslaagde doorstart van de VOC plaatsvindt bijna 200 jaar na het faillissement. Spectaculair is ook de wijze waarop. De afgelopen 10 jaar werden al twee retourschepen herbouwd die opnieuw internationaal bewondering oogstten. Ook bestuurlijk krabbelt de VOC overeind. Enkele jaren terug zijn de Enkhuizer en Hoornse Kamers opnieuw opgericht. En - geheel in de geest van deze tijd - gefuseerd. Vandaag staan wij voor een nieuwe

foelie

Kruidnagelen

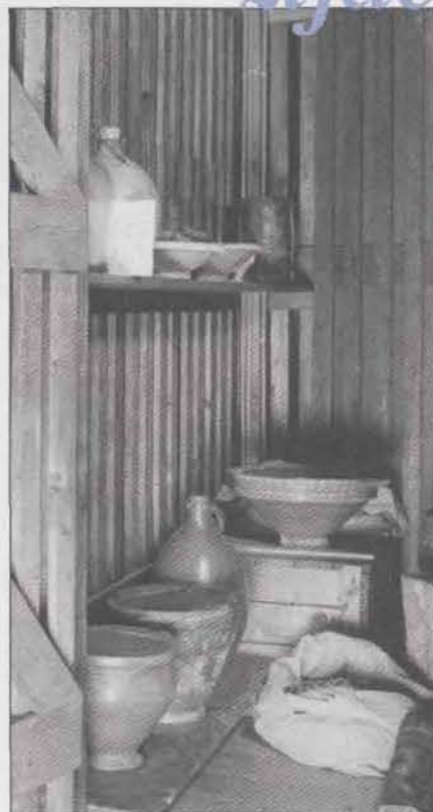
leving, en die staat niet los van ons koloniale verleden. En ook in de 18e eeuw werkte onze welvaart internationaal als een magneet. In de tweede helft bestond de bemanning van de Enkhuizer VOC-schepen voor meer dan de helft uit buitenlanders. Ook toen voelden steeds meer Nederlanders zich te goed voor het vuile werk. En natuurlijk ook voor die buitenlanders.

Het kwaad huist immers buiten onze grenzen. Ook machtsmisbruik en corruptie komen alleen voor in zuidelijke landen en andere verre streken. Dat dachten wij altijd. Maar de kranten van de afgelopen weken en maanden hebben ons wijzer gemaakt. Neem de opsporing van drugshandel of het toezicht op sociale verzekeringen. Te vaak zien we het zelfde patroon van strenge regels in het klein en wanorde in het groot. Niet dat men aan de top kwaad wil. Het is veeleer het eeuwige span-

ningsveld tussen twee peilers onder grote organisaties: vertrouwen en macht. En ook daarin spelen mensen, met hun sterke en zwakke kanten, de hoofdrol. Binnen de VOC was dat niet anders. Ook toen stond orde en tucht in het dagelijks werk voorop. In dit pakhuis bijvoorbeeld. In het boek bij de tentoonstelling kunt u dat nalezen. De sjouwers, het werkvolk, werden in de gaten gehouden door de garbuleur. Want er mocht geen peperkorrel misen. En de garbuleur stond weer onder toezicht van een opziener, die volgens een instructie uit 1751 zal 'sorge dragen dat het volk ordentelijk aan den arbeid werde gehouden en hun tijd met praten en andere ordentelikheden niet door brengen.' De eindverantwoordelijkheid lag bij de pakhuismeester, die verdachten van 'quade fouten van dieverijen' onverwijld bekend moest maken bij de be-

zijden stoffen

foelie

KANNEEL

windhebbers. Daar kwam dus een hele hiërarchie aan te pas. En alsof dat nog niet genoeg was, werd een premie uitgelooft voor het aangeven van een collega wegens smokkel of misbruik. Dat was een 'getrouw, vroom en eerlyk dienaar' verplicht.

Die overregulering op de werkvloer stond in schril contrast tot de hebzucht en bandeloosheid aan de top. Vooral in de Oost liep dat zo af en toe grondig uit de hand. Om die reden werd ooit Jan Pieterszoon Coen - sinds de recente fusie van Hoornse en Enkhuizer Kamers ook 'onze' Coen - uitgezonden naar de Hollandse koloniën op Java en de Molukken. Om orde op zaken te stellen. Tegenwoordig zouden we zeggen: als interim-manager. In talloze rapporten stelde hij alle misstanden en omkoperijen aan de kaak. Totdat hij zelf het roer overnam. De Poolse dichter Zbigniew Herbert heeft daar een prachtig apocrief verhaal over geschreven in een bundel over Holland in de Gouden Eeuw. 'Barstensvol werklust en ideeën, overal tegelijk aanwezig, op en neer varende tussen Borneo, Sumatra, Celebes en Java, verenigde Coen in zijn persoonlijkheid de karaktertrekken van een lid van het Tribunaal van de Heilige Inquisitie en die van een conquistador. Hij was dertig toen hij werd benoemd tot gouverneur-generaal van Oost-Indië, een positie die hem bijna onbegrensde macht in handen legde. De ervaring van de ge-

kruidnagelen

schiedenis leert ons dat dat in de regel tot misdadigheid leidt.'

Coen vormde geen uitzondering op die regel. Geen handel zonder oorlog en geen oorlog zonder handel, was zijn motto. Er diende dus met ijzeren vuist geregeerd te worden. Zulke sterke mannen zijn eenzaam. Ook Coen had geen vrienden, vervolgt Herbert zijn zedenschets. 'Strikt genomen had hij er één; het was een beschamende en in het diepste geheim gehouden vriendschap. De grote gouverneur glipte er 's avonds in het donker, zonder lijfwacht tussenuit, liep door de nauwe straten van Batavia (...) en kwam dan bij een nogal haveloos gebouw, waar de Chinees Souw Bing Kong woonde, een voormalige scheepskapitein en nu bankier, om het wat nauwkeuriger te zeggen, een geldschieter.

Waar spraken ze over? Over boekhouden, de geheime passie, liefde zelfs, van de gouverneur. Bing Kong wijdde hem in in de geheimen van de Chinese methode van het zakelijk boekhouden, en Coen stak dan de loftrumpet van het Italiaanse boekhoudsysteem. Na een lange dag van hard werken, vond de beheerder van de Hollandse kolonie ontspanning, vertroosting,

welhaast een fysiek geluk bij de gedachte aan de witte vellen papier met twee rijen getallen onder de rubrieken debet en credit. Zij schiepen orde in een complexe, duistere wereld, net als de ethische categorieën goed en kwaad. Boekhouden was voor Coen de hoogste vorm van poëzie - het bevrijdde de verborgen harmonie der dingen.'

Dit ontroerende uitstapje, opgetekend door een buitenlander die zich oprecht verbaasde over onze omgang met ons verleden, schoot mij te binnen toen ik over onze Peperzolder liep. Want als

boekhouden de hoogste vorm van poëzie is, is die daar volmaakt. Daar zijn debet en credit, goed en kwaad weer in balans, met elkaar in harmonie. Pas na de veiling wordt immers de eindafrekening opgemaakt. Een tijdlozer en completer monument van ons koloniaal verleden is nauwelijks voorstelbaar. Twee eeuwen VOC in een notedop. De wederopstanding van onze oudste multinational is dus geen sprookje.'

Arnout Weeda

Chinees porselein